

РОЗДІЛ 11. РЕЦЕНЗУВАННЯ

Джаман М.О.

д.е.н., професор, професор кафедри теоретичної та прикладної економіки, академік АЕН України
Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України

РЕЦЕНЗІЯ

на підручник «Основи фінансового інструментарію»¹

У 2016 р. у видавництві Сумського державного університету вийшов підручник «Основи фінансового інструментарію». Видання підготовлено к.е.н., доцентом кафедри фінансів та підприємництва СумДУ Олександром Васильовичем Зайцевим, який активно досліджує фундаментальні й прикладні проблеми грошового обігу, організації фінансів та кредитних відносин.

Незважаючи на те що в останні роки вийшло у світ чимало підручників, пов'язаних із фінансами, цей підручник цікавий тим, що автор зумів зберегти, з одного боку, спадкоємність поглядів, з іншого – показати нові підходи до висвітлення фінансових відносин і понять згідно із сучасними економічними поглядами і перетвореннями у фінансовій сфері.

Останнім часом в Україні відбуваються значні зміни у фінансовій системі, з'явилися нові фінансові інститути, у зв'язку з чим виникла необхідність нового осмислення характеру та змісту фінансових відносин та їх місця в системі економічних і грошових відносин. Здається, що автору вдалося зробити свій внесок у розвиток цього питання, зберігаючи разом із тим основні фундаментальні основи фінансів.

Підручник написаний дуже хорошою і доступною для засвоєння студентів мовою, у кінці кожного розділу є контрольні запитання та завдання для самостійної роботи. Цікавим є список літератури після кожної теми. Підручник добре ілюстрований малюнками, що полегшує сприйняття матеріалу студентами.

На нашу думку, всі ВНЗ, що займаються підготовкою фахівців із фінансових спеціальностей, чекали на це видання, оскільки підручник, який об'єднував би в собі всі фінансові інструменти, в Україні ще не видавався.

Безсумнівною перевагою підручника є серйозна теоретична база з фінансів, яка дала автору змогу охарактеризувати основні концепції виникнення і становлення фінансових інструментів, сучасні

тенденції їхнього розвитку як у системі державних фінансів, так і в системі фінансів суб'єктів господарювання. Важливо відзначити, що поряд із власними поглядами на теоретичні питання фінансового інструментарію в ньому викладаються погляди інших авторів, що, безсумнівно, є цінним.

Підручник заслуговує на високу оцінку у зв'язку з тим, що він у цілому структурно витриманий, збережена історична і логічна концептуальні схеми викладу по всьому підручнику, використано актуальні офіційні документи, є ілюстрації із сучасного економічного життя не тільки України, враховано останні зміни в організації державних фінансів України (звісно, станом на початок 2016 р.).

Підручник складається з чотирьох розділів. Перший розділ «Загальні положення» складається з двох тем, які є загальнотеоретичними, у них викладаються теоретичні аспекти фінансових інструментів, зокрема сутність і функції фінансів, дається характеристика фінансових інструментів, фінансової системи, фінансової політики, розглядаються питання термінологічної культури. На відміну від інших підручників автор починає розгляд сутності фінансів із перерахування фінансових інструментів і характеристики їхніх ознак. Зокрема, зазначається, що вони походять з грошової форми і мають розподільний характер.

Під час розгляду сутності фінансового інструментарію автор не обійшов увагою еволюцію поглядів на фінансові інструменти та на їх дискусійний характер. Розкриваючи сутність фінансових інструментів, він традиційно виділяє розподільну і контрольну функції.

На відміну від багатьох інших підручників у цьому підручнику дається поняття і характеристика фінансових інструментів для переважної більшості фінансових та економічних операцій, що, безсумнівно, є цінним для розуміння і засвоєння матеріалу студентами.

Цікавим є авторський підхід до класифікації сфер і ланок фінансового інструментарію, яка є не безперечною, але заслуговує на увагу. На відміну від загальноприйнятої точки зору автор даного підручника розглядає гроші як один із видів фінансових інструментів. Під таким кутом зору написаний

¹ Зайцев О.В. Основи фінансового інструментарію : підручник. Суми : СумДУ, 2016. 523 с. URI : <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/44581>.

другий розділ підручника «Гроші – інструмент ринкового обміну».

Види цінних паперів автор розділяє на дві групи фінансових інструментів: інструменти кредитного ринку (розділ 3) й інструменти фондового ринку (розділ 4). Слід зазначити, що у цілому автор досить чітко дав характеристику і визначив роль кожної групи в системі фінансів.

Третій розділ розкриває форми і зміст традиційних інструментів: векселів, чеків і облігацій. Але поряд із ними автор зовсім правильно виділив окремо тему (тема 10), присвячену похідним від боргових фінансових інструментів, таким як депозитні сертифікати та деривативи, зокрема опціони, ф'ючерси, свопи в тому числі.

Поняття похідних фінансових інструментів використовується в навчальній літературі, але їхній зміст розкривається не завжди, тому більш докладний розгляд похідних від боргових фінансових інструментів є безперечною перевагою даного підручника.

Вдалим, як нам уявляється, є розділ 4 по інструментах фондового ринку, в якому розглядаються як теоретичні аспекти, так і практичні особливості функціонування фондових інструментів і їх сертифікатів. Остання тема розділу розкриває деякі аспекти діяльності професійних учасників фондового ринку.

Хотілося б звернути увагу на те, що автор використав історичний підхід під час викладу характеристик фінансових інструментів, що не є

оригінальним, але дає змогу читачеві формувати цілісне сприйняття матеріалу і водночас не дублювати існуючі підручники з фінансових дисциплін.

Водночас хотілося б звернути увагу, що автор підручника дає вузьке трактування понять державних, муніципальних і корпоративних фінансових інструментів, не пов'язуючи їх із фінансовими ресурсами державних і муніципальних підприємств. Звичайно, може бути заперечення, що вони належать до фінансів суб'єктів господарювання, але такий підхід видається спірним.

Є й деякі інші зауваження та побажання. Як побажання можна запропонувати автору розглянути питання глобалізації фінансового інструментарію в окремій темі або навіть розділі, враховуючи, що в умовах глобалізації фінансів змінюється природа і державних фінансів, і фінансів суб'єктів господарювання.

На завершення необхідно відзначити, що підручник повністю відповідає вимогам, що висуваються до сучасних підручників у частині фундаментальності розроблення питань теорії, їх зв'язку з організацією фінансових відносин, відповідності змісту підручника чинним нормативно-правовим актам, доступності викладу матеріалу, наявності контрольних питань і завдань для самостійної роботи студентів. Зазначені в даній рецензії недоліки не применшують значущості даного підручника, вони можуть бути враховані автором у подальшому в разі перевидання підручника.